

בסיס

ד

[תשובת רבינו לשאלת הר"ש

שבסימן הקודם]

השיב רבינו יעקב. היש טעם בריר חלמון², כמו ברקח עסיס רמון³, ומה ארבה בקול המון⁴, לעומת אריה פזמון⁵, יפה עין ולא אדמון⁶, הלכוף ראש כמו אגמון⁷, שכינה לו בתוך⁸ פעמון, מקשקשת בתוך רמון⁹, ברכות לו כמי דימון¹⁰, יגברו¹¹ לברכת אב המון¹², באמתחותיו יהי מטמון¹³, כל הון חרוץ יקר ממון¹⁴, בחובו פשעי יטמון¹⁵, כי מה לפלפלין כמון. והאיך¹⁶ יגלה מגולה הדעת אם אדוני פתח שפתיו¹⁷ עמי, להשיב על תוכחתו¹⁸, אחרי דבריו לא שלישית אלא העמיק ולא שחת, אך אחרי דבריו אשנה ולא כשאפנה¹⁹, כי היו לי דבריו לששון ובשמחת²⁰ לבכי ולא יהו עלי למשא. גם ידעתי כי לא²¹ לנסותי בא בחידות מליצותיו.

א. אשר שאל ותלה ספקותיו בראיות לפסוק כרבה מטמן וכסה, הא ליתה דאם כן אפילו מגולה נמי הוי בסיס כי חבית²² דכמונח²³ דמי הוי מוקצה היין ואפילו בהטייה אסור לשתות היין שנאסר היין משום מוקצה²⁴. וכרב יוסף, ממשנה שלימה דנוטל את הכסוי, הא נמי ליתה, דאם כן בלא נוטל את הכיסוי נמי²⁵.

ואמנם אדוני, המשנה²⁶ והברייתא²⁷ טעם אחד לשנייהם ורבה ורב יוסף מודין בהן. ותמה אני על חכם כמותך מדוע לא נתת לבך אחרי אשר הם שנויים בפרק אחד ופסק הלכה הם מאי טעמא לא פריך אהדדי. אך ידוע תדע כי מה ששנינו נוטל הכסוי והם נופלות, היינו טעמא משום כ²⁸שלפי שדעתו היה נוטל בשבת²⁹. ודוקא ליטול הכסוי אבל אם לא היתה³⁰ יכולה נכי אם בטלטול המוקצה לבדו בלא הקדירה עמו היה אסור. כדתניא בברייתא בשילהי פירקא (נא ע"א) טמן וכסה

שקדמו לה שתיים בסימנים דלעיל (עי' סי' ב הע' ה). ועי' לעיל סי' ב ריש אות א שכינה את תשובתו 'תוכחת'. יז. עפ"י משלי ח ו ומפתח שפתי. יח. עפ"י חבקוק ב א ומה אשיב על תוכחתי. ואולי צ"ל 'תוכחת' כמו בכי"מ דלעיל, להשוות החרוז עם 'שחת' שלהלן. יט. עפ"י אבות פ"ב מ"ד ואל תאמר לכשאפנה אשנה. כ. בכי"מ: ולשמחת. כא. צ"ל לנסותי. וכן בכי"מ: כי ידעתי לנסותי בא. והוא עפ"י דה"ב ט א לנסות את שלמה בחידות. כב. ר"ל כאבן שע"פ החבית דדקכ"ה ע"ב. כג. צ"ל דכמוניח דמי והוי. כד. וכן בתוס' שם ד"ה או: וקשה דאי חשיב הכא כמוניח א"כ במגולה מקצתה היאך נוטל ומחזיר מה בין זה לאבן שע"פ החבית דאסרינן במניח אפילו להטותה על צדה. כה. כלומר, לרב יוסף יטול את הגיזין עצמן כדסבירא ליה גבי אבן שנוטל את האבן עצמה מע"ג החבית. כו. מט ע"א נוטל את הכיסוי והן נופלות. כז. נא ע"א טמן וכיסה וכו'. כח. בגליון כתה"י כתוב: נ"א שאין דעתו ליתלם בשבת. וטס"ה וכן הנוסח הוא: שדעתו ליתלם בשבת. כט. והובאה שיטת רבינו בשמו בתוס' נא סע"א ד"ה או ובתוס' ביצה ב ע"א ד"ה וכו'. ובראשית סי' רעד עמ' קמג. ובריתב"א שבת עמ' רצג. וכ"ד סה"ת סי' רנד. וכ"כ תוס' בשם ר"י בשבת דף מד רע"א. וכ"ה בסתם בתוס' שם דף קכג ע"א ד"ה פגה וד"ה האי. ובטור סי' שט ובשו"ע שם סע' ד בשם י"א. 5. צ"ל היה יכוף.

א. הסימן כולו נמצא גם בכ"י מונטי 98 ומשם נדפס בס' כרם חמד מח' ז' עמ' 21. ב. עפ"י איוב ו ו בריר חלמות [וכדפירש ראב"ע שם - חלמון]. וברש"י שם: וכי סבורים אתם שיהו מתקבלות תשובות שאין בהם ממש. ג. עפ"י שה"ש ח ב אשקך מיין הרקח מעסיס רמוני. ד. דניאל י ו וקול דבריו כקול המון. ולפי"ז אפשר שצ"ל בקוץ. ה. שיעור הלשון: ומה ארבה בקול המון פזמון לעומת אריה. (רש"י). ו. רמז לב"ר פ' סג אות ח: כיון שראה שמואל את דוד אדמוני וכו' נתיירא ואמר אף זה שופך דמים כעשו, אמר לו הקדוש ברוך הוא עם יפה עינים, עשו מדעת עצמו הוא הורג אבל זה מדעת סנהדרין. וע"ז קאמר רבינו, יפה עינים, רמז לסנהדרין ולא אדמוני שאינו שופך דמים. (ר"ש אברמסון). ז. עפ"י ישעיה נח ה. ח. בכי"מ: בקוץ. ט. עפ"י סוטה ד"ט סע"ב. י. שם נהר בישעיה טו ט. יא. בכי"מ: גברו על ברכת וכו'. יב. עפ"י בראשית מט כו ברכת אביך גברו על ברכת הורי. ובמפרשים שם 'הורי' אברהם ויצחק. והיינו אב המון, אברהם. יג. עפ"י בראשית מג כג מטמון באמתחותיכם. יד. עפ"י משלי יב כז והון אדם יקר חרוץ. טו. עפ"י איוב איוב לא לג אם כסיתי כאדם פשעי לטמון בחבי עוני. טז. בכ"י מונטי נ"א: והיך ידבר עבד אדוני יפתח שפתיו להשיב על תוכחת שלישית כאשר העמיק ולא שיחת וכו'. ונראה ש'בתוכחת שלישית' התכוון רבינו לשאלה שלישית. ששאלה זו היא שאלתו השלישית של רבינו שמשון

בסיס

ולרב יוסף נמי לא תקשי, דאע"ג דאמר רב יוסף במניח נעשה כסוי לחבית והיא עצמה ניטלת, היינו גבי אבן דרגילין לעשות כסוי לחבית, אבל גיזי צמר אין אדם עושה כסוי לחבית, דכי מפני שאין לזה קופת [תבין] עומד ומפקיר קופת מוכין^{מא}.

ונפלא^{מב} עד מאוד שהבאת ממנו ראייה לרב יוסף ומתוכה רצית לפסוק כמותו. ונוחה יותר אליבא דרבה מדרב יוסף, דאם כן לדברך לא יטול את הכסוי אלא הגיזין עצמן יטול הואיל ואתה קוראם כסוי.

ועל אשר פרשת כי ההיא דטמן וכסה אתיא אליבא דרבה וקשיא אליבא דרב יוסף ומשום דוחקך אתה מתרצת כי אליבא דתנא קמא דבן תדאי אתיא. כמו שפירשתי וכן^{מג} הוא דתרויהו מודו בה דהילכתא היא. ואפילו אליבא דבן תדאי אתיא דהילכתא הכי. דכי שרי בן תדאי חררה ופנה דאיפשר בכוש ובכרכר, אבל קדרה וכיוצא בהן דאי אפשר בלא טלטול מוקצה אסור אם אינה מגולה.

יישר כחך שהקשית לפי סברתך מאי טעמא לא פריך ממתניתין דנוטל את הכסוי לרבה, אך יכול להקשות כמו כן לרב יוסף^{מד}.

כ"ה דמילתא^{מה}. מניח (אסור)^{מו} ליטול בשבת כגון כסוי, לדברי הכל לא גרע משכח. ושכח^{מז} מאי טעמא^{מח} לא חשיב ליה דחיה^{מט}, וכל שכן מחשב ליטול^ל החבית בשבת דלא דחיה. אבל מניח סתמא, לרבה בסיס, לרב יוסף כסוי בדבר הרגיל לעשות כסוי כגון אבן.

בדבר שאינו ניטל אם היה מגולה מקצתו וכו'. אבל אם (הקדרה והאיסור) היה יכול^{לא} לטלטל בלא טלטול האיסור לבדו היה מותר. כדאמ' היתה בין החביות מגביה כו' (גבי אבן דעל פי חבית. ו[לא שנה]. והיינו^{לב} דקא פריך רבנו זקני^{לג} יגביה הקדרה, ושני משום שהניח נעשה בסיס לדבר כו', הא ליתא דקשיא ממתני' נוטל הכסוי והם נופלות מאליהן כדמפר'. אלא היינו [טעמא] דלא מצי לנער הכסוי, דשמא כסויים שלהם כמין כלי חרס שנותנין על גבי קדרות שלנו והקדרה בלועה בתוכה ואי אפשר ליטול הקדרה אלא אם כן יגביה במקצת^{לד}. אבל כשמגולה מקצת^{לה} נוער הכסוי ונופל כמו בחררה בזמן שמגולה מקצת^{לו}. ואפילו תנא קמא דבן תדאי^{לז} דמחמיר מודי דנוטל הואיל ומגולה מקצתה. ואם מניח בשבת^{לח} הוי בסיס אפילו מגולה נמי. דעד כאן לא פליגי תנא קמא ובן תדאי אלא משום דאית ליה לתנא קמא טלטול מן הצד שמיה טלטול ומגביה המוקצה בטלטול מן הצד אפי' כי יש לו כוש או כרכר, אבל (בטלטול מן הצד ומגביה המוקצה)^{לט} משום בסיס ליכא. והכי הילכתא בין לרבה בין לרב יוסף דאיפלגו בהמניח, דרבה אסר למניח משום בסיס התם כגון חבית שבאוצר דדחיה דומיא דמעוץ שעל הכר דלא היה דעתן^ל על החבית ועל הכר לאותה שבת, אבל אם הניח במתכוין כדי ליטול בשבת דבר פשוט הוא דלא גרע משכח.

מד. וכמש"כ לעיל דאליביה לא יטול את הכיסוי אלא הגיזין עצמן יטול הואיל ואתה קוראם כסוי. מה. מכאן עד סד"ה וכן פסק הועתק בראבי"ה סי' רז [ורבינו תם האריך בספר הישר שלו]. מז. טס"ה וליתא בכי"מ ובראבי"ה. מז. צ"ל דשכח. כבראבי"ה. מח. קרי: משום דלא וכו'. בכי"מ: דשכח טעמא מאי דשרי דלא דחיה. וכע"ז בראבי"ה. (והיינו הך). מט. משמע שסובר רבינו דטעמיה דבסיס משום דדחיה. וכ"ה בתרה"ד בפו"כ סי' קצג: הואיל וידוע שהמוקצה יהא נח על החפץ בשבת גם החפץ נעשה מוקצה מפני שמקצה דעתו ממנו. אבל ברש"י שבת דמ"ז ע"א כתב הואיל ונעשה בסיס וכו' שהכלי טפל לשלהבת. נ. בראבי"ה: ליטלו בשבת. ולנוסח ספרנו אולי צ"ל:

א. כי"מ. **ב. צ"ל והאי.** (ראז"מ). **ג. רש"י** שם בסוף העמוד. **ד. והקדרה בלועה לגמרי בתוך הכיסוי.** והכיסוי הוא דבר שאינו ניטל. ואין לו שום מקום שיכול לאחוז בדבר הניטל. כך מפורש בריטב"א וכ"פ מהרש"א לתוס' דף נא ע"א ד"ה או. ומהר"ם לתוס' הנ"ל פירש שעשה מגיזי צמר וכיו"ב כיסוי כעין כלי חרס באופן שא"א לנערם אלא ליטלם להדיא. **ה. מקצתה.** **ו. מקצתה.** **ז. קצג ע"א** שהזכירו רבינו שמשון בשאלתו לעיל סי' ג אות א. **ח. ר"ל** שיהא מונח כל השבת. **ט. נראה** שנכפל אשגרא דלעיל. **מ. דעתו.** **מא.** כדאמ' בדף מח ע"א. **מב.** כאן חוזר רבינו למש"כ רבינו שמשון שיש ראייה לרב יוסף מהמשנה דנוטל את הכיסוי. **מג. צ"ל כן.**

בסיס

משמיה דר' יוחנן והוא שיש תורת כלי עליהן בשילהי כל הכלים (קכו ע"ב), ומינה שמעינן כי בהנחה אינו נעשה כלי אלא אם כן עשה בו מעשה ורכבנן דפליגי ארשב"ג. וא"ת קשיא ידיה אדידיה, שני הא^כ ידיה דסבר לה כרשב"ג בפ' במה טומנין, והא דשילהי כל הכלים דרביה^כ. תדע^{כו} דקאמר (קכה ע"ב) (היינו)^כ תנא קמא ולא הצריכן ר' למעשה ור' יוחנן מחמיר הצריכן ר' למעשה, ועלה קאי ר' אסי מאי מעשה צאו ושפשומו, ר' אסי לטעמיה דאמר [לא בעי]^{כו} מעשה רב, דאית ליה בהנחה סגי ונעשה כסוי. ומכל מקום אליבא דרב [אסי]^{כו} לא אתיא דהא איהו דאמר ישב אפילו לא חישב [והכא אמר תנא קמא חשבו עליהן וכו'] ור' יוחנן מחמיר והא' דאף למעשה הצריכן^{כח} ועלה איירי ר' אסי^{כט}.

ובפלוגתא דהמניח^צ דרב יוסף דאמר משום ר' אסי, ל"ג א"ר יוחנן^{כא}, אבל במילתיה דר' אמי גרסינן. וכן מצאתי בספרים מדויקין^{כב}. ותו לא תקשי דר' יוחנן אדר' יוחנן^{כג}. ואי

אבל גיזין וכיוצא בהן [אפילו]^{כא} על מנת ליטלם בשבת אסור לטלטל דהא אינה נעשית כסוי לחבית דחשיבי ולא בטלי. ודוקא נוטל הכסוי^{כב} אבל ליגע במוקצה ולהסירו כגון שההיתר מכוסה כולו אסור [אם אי]^{כג} איפשר בכוש ובכרכר כר' אלעזר בן תדאי.

ועל רבה ורב יוסף קיימא לן כרבה לחומרא. וראיה לדברי בפ' נוטל אדם את בנו^{כד} ועלה^{כה} דההיא פסיק רב הכי וגבי מעות שעל הכר. ועוד ראיה לדברי מדאמרינן בשלהי פ' כל הכלים (קכו ע"ב) ר' יוחנן לא סבירא ליה כרשב"ג בחריות של דקל אלא כרבנן. וכן הלכה. ועוד דרב דהילכתא כוותיה באיסורי ורבי יוחנן דהילכתא כוותיה סבר^{כז} דצריך לקשור^{כז}. ולפיכך שנה מחלוקת רב ושמואל ור' אסי בפ' במה טומנין (ג ע"א) אחרי פסק הלכה דפסק רבה בר^{כח} חנינא קמיה דרב לאשמעינן דלא סבר^{כט} לרב הכי. ורב דהילכתא כותיה, ורבה דהילכתא כותיה לגביה רב יוסף, קיימי בחדא שיטתא. ורב אסי גופיה פליג התם^{כא} אדידיה, דאמר

על ר' יוחנן ואיהו סבר דרבי לא הצריך מעשה אלא לשפשוף [ומה שהצריך שפשוף וחריות לא הצריך וסגי ליה בישב, היינו משום דחריות יותר הן ראויין לשיבה מאבנים דאבנים מוקצים הם לבנין]. וההבדל בין ספרנו לתוספות, דלספרנו שפשוף הוא מעשה ולתוספות אינו מעשה. וככתוב בספרנו כ"כ רבינו בחלק החידושים עמ' שעו. ע"ש בהערה כ ובתיקונים שבסוף הספר (במהדורה שניה). ע. מניח אבן ע"פ חבית דדקכ"ה ע"ב. עא. אלא רב אסי מדנפשיה קאמר. ולפי"ז חריות וכן מניח אבן ידיה, ומעשה דרבי וכיסוי כלים דרביה. [ורש"ר בהע' לח במחכ"ת שגה בזה והקשה שדברי רבינו סתרא]. עב. וכ"ה בכ"מ של הגמ'. עג. דאי גרסינן במניח אבן א"ר אסי א"ר יוחנן במניח נעשה כסוי, והיינו דאין צריך מעשה, א"כ תיקשי ממה שאמר ר' יוחנן במעשה דרבי 'הצריך רבי למעשה'. וכן ממה שאמר רב אסי א"ר יוחנן בסוף כל הכלים הנ"ל והוא שיש תורת כלי עליהם. כך מפורש בתוספות ארוכים שהביא מהרש"ל הנ"ל. עוד הקשו שם בתוס' ארוכים [כנ' בשם רבינו] שגם אי לא גרסינן בהמניח אבן, ר' יוחנן, ורב אסי מדנפשיה קאמר דסגי בהנחה, תקשי שהרי אמר בכיסוי כלים משום ר' יוחנן והוא דאיכא תורת כלי. (ועי' תוס' דידן דקכ"ה רע"ב). ותירצו דצ"ל תרי אמוראי אליבא דרב אסי, במניח אבן

מהחבית. נא. כ"מ וראבי"ה. נב. בראבי"ה נוסף: שהכסוי מוגזף ועל ידו נוער המוקצה. על זה שנינו במשנה במה טומנין נוער את הכיסוי והן נופלות. אבל וכו'. נג. ראבי"ה. נד. קמב ע"ב האבן שע"פ החבית וכו' מעות שעל הכר וכו'. נה. קרי: דעלה. ור"ל שעל משנה זו אמר רב לא שנו אלא בשוכח וכו', כרבה. נו. סברי. נז. ר' יוחנן שם ורב בדף נ ע"א. נח. לפנינו בר בר חנה. נט. סבירא. פ. ר"ל דלא ס"ל לרב מה שאמר רבה בר חנינא קמיה הלכה כרשב"ג. פא. בשילהי כל הכלים שלהלן. פליג אדידיה שאמר בחריות יושב אע"פ שלא קישר ואע"פ שלא חישב. פב. דבמה טומנין. ולהלן יאמר דגם המניח אבן ע"פ חבית הוא ידיה. פג. היינו דר' יוחנן שאמר משמו. פד. דהא דרביה. פה. ט"ס וליתא בכ"מ. וראז"מ הגיה: התם. פו. עפ"י כ"מ. [שם 'דלא בעי']. פז. כצ"ל. פח. כ"ה בכ"מ. וחסר שם 'יוחנן'. פט. פירוש, מה שאמר רב אסי שפשומו, אליבא דר' יוחנן דבעי מעשה קאמר. וקאמר דא"צ מעשה רב. אבל איהו גופיה ס"ל דלא בעינן מעשה. והיינו מה שאמר רבינו 'הא דרביה'. אבל מהרש"ל לדקכ"ו ע"ב הביא מ'תוספות ארוכים' שכתבו בשם רבינו שרב אסי שאמר שפשומו, לא אמרה בשיטת ר' יוחנן שאמר הצריך רבי מעשה, אלא חולק

הכלים (קכה ע"ב) דאזדו לטעמייהו לא אתיא כי הא דבמה טומנין אלא כרבנן דפרי' לעיל^{פד}.

ואל ישיאוך תוספות הרב ר' יוסף וגם פי' הרב זקני^{פה} ופיר' ^{פו} דרבה ורב יוסף אאם היתה בין החביות^{פי}, ולא מילתא היא^{פז}. דבפ' נוטל אדם בנו (קמב ע"ב) מפרש רב הונא משום דרבה^{פט} כרב ארישא דמתניתין קאי^צ, שחזור בו התם ופירש כדברי^{צא}. ורב^{צב} לטעמיה דאמר בהדיא^{צג} מעות שעל הכר^{צד} אם היה עליה בין השמשות [אפילו נטלן]^{צה} אסור לטלטל המטה אף על גב דלא יחדה, ש"מ [דבר מקצה חבית] אפילו נוטל האבן^{צו}. ואף על גב דלא אתיא אליבא דר' שמעון, דמותבי' [נן] התם ממוכני ומוקמי' [נן] כר' שמעון, ורב דאמר כר' יהודה, ור' יוחנן

גרסינן ליה נצטרך לתרץ אמוראי נינהו^ע משום דרב אסי גופיה ידידה^{עב} הכא והכא.

וכן פסק הלכה בידי, באבן סיתות כרבנן^{עו} בחריות קישור, בעפר קרן זוית^{עז}. וכן אני רגיל להורות ובני ביתי היו יודעין. ולאפוקי מפירוש רבינו חננאל דפסק כרשב"ג^{עח}. דודאי אין הלכה. אבל איהו אגב חורפיה^{עט} לא עיין אלא בפ' במה טומנין, ולו נתן לב^פ הוה הדר ביה. ואי משום אף אנן נמי תנינא דרב אשי^{פא}, אי משום הא לא אריא דההיא רשב"ג היא. ומדלא הקשה לרב דע לך שכן הוא כמו שפירשת.

ואפי' לדברי' דסבירא לך הלכה כרב אסי בחריות של דקל^{פב} אינה ראייה כמאן^{פג}, כי אם (לא) תדקדק בהלכה תמצא דההיא דכל

קכה ע"ב ד"ה לא שנו. פו. צ"ל שפירשו. כבכ"מ. פו. כנ' חסר קיימו [ומזה נשתבש בכ"מ 'קיימא לן']. פח. שלפי פירוש זה אתי דניעור דרישא שרי גם במניח. וכת' בדו"ח לרע"א בסוגיין, שטעמו של רש"י משום שאין החבית משמשת ונטפלת לאבן אלא האבן משמשת את החבית וטפלה לה. ובכה"ג נייעור מותר ורק טלטול אסור. [ועי' רע"א שם שביאר, שרש"י הוכרח לפרש כן, מכח המשנה דדמ"ט ע"א נוטל את הכיסוי והן נופלות, שפירש"י שם דלא נעשית בסיס להן שאין עשוי אלא לכסות קדרה, וביאר רע"א שכונת רש"י לש"י בעה"מ דכשהמוקצה משמש את שתחתיו אין כאן דין בסיס. ומשו"ה הוצרך לפרש הא דהמניח אבן דאמר רבה נעשה בסיס, אע"פ שהחבית אינה משמשת את האבן אלא האבן את החבית, על סיפא דמתניתין דאיירי בטלטול שרק טלטול אסור בבסיס כזה. דאל"ה תיקשי לרבה ממשנת נוטל את הכיסוי. עכ"ד. אבל לרבינו שהעמיד לעיל את משנת נוטל משום שבדעתו ליטול המוקצה בשבת, ואת דברי רבה במניח לכל השבת, אין הכרח להעמיד דברי רבה בטלטול דוקא, ושפיר קאי גם על נייעור]. פט. נדצ"ל משום דרב כרבה. צ. נראה שר"ל שבגמ' שם מפורש שדברי רב הונא נאמרו על ריש המשנה שהרי אחרי דבריו אמרה הגמ' היתה בין החביות כו' מאן תנא וכו' [כגירסת ד"י וכת"י של הגמ'], ש"מ דעד השתא מייירי באינה בין החביות. ועי' להלן הערה קד. ולפי"ז צ"ל להלן וחזר בו. צא. ר"ל דקאי ארישא דמתניתין. ועמדו על זה מהרש"א ובדו"ח לרע"א איגר הנ"ל. צב. נראה לכאן שלא בא רבינו להביא מכאן ראייה דגם נייעור אסור בהניח, שהרי שם מייירי בטלטול. אלא מלתא באנפי נפשה היא, כיון שהזכיר את רב, פירש שרב לשיטתו. צג. בדף מד ע"ב. צד. צ"ל המטה. [וכן הוא להלן]. צה. כ"ה בכ"מ. וגם ההשלמה שלהלן. צו. ובמעות שעל הכר

רב יוסף הוא דאמר בשם רב אסי כשיטת רב אסי בחריות וכשיטתו במעשה דרבי שנחלק שם על ר' יוחנן (כמו שהבאנו לעיל מהתוס' ארוכים), ובכיסוי כלים רב יהודה בר שילא קאמר בשם רב אסי. עד. ר"ל אמוראי אליבא דרב אסי. [וכ"ה בשם רבינו בחי' הרשב"א והריטב"א לדקכ"ו ע"ב]. והיינו שאומר להלן משום דרב אסי גופיה איירי הכא והכא, כלומר גם במניח אבן וגם בסוף כל הכלים רב אסי הוא שאמרה בשם ר' יוחנן. עה. בכ"מ איירי (במקום ידידה). עו. מהרש"ל ס"פ כל הכלים הביא מ'תוספות ארוכים' שרבינו פסק כר' יוחנן והיה מצריך באבנים סיתות או לימוד ובעי נמי קישור בחריות. עכ. ולפי"ז סיתות שאמר רבינו כאן הוא כרב אמי ולא כרב אסי דסגי בשפשוף [לא מיבעי לדרבן של תוס' ארוכים הנ"ל שרב אסי לא אליביה דר' יוחנן קאי, אלא גם לפי ספרנו שבא לפרש דברי ר' יוחנן, מ"מ מדקאמר 'או לימוד' ש"מ שבשיטת רב אמי דאמר צאו ולמדום אמרה]. ותיבת 'כרבנן' טס"ה וצ"ל כר' יוחנן. או דקאי על חריות שלהלן וצ"ל 'בחריות קישור כרבנן' והיינו ת"ק דרשב"ג בדף נ ע"א. עז. כדרש מר זוטרא שם. עח. כ"ה בפירושו לד"נ ע"א: ונמצא רב לגבייהו יחיד ויחיד ורבים הלכה כרבים. עט. כ"ה בכ"מ ובראבי"ה. בכתה"י בטעות 'אורחיה'. פ. בראבי"ה נוסף: בשי"ה כ"ה הכלים. פא. בדף נ ע"א. ועי' תוס' שם ד"ה ורב אסי שזו היתה ראיתו של רבינו שמשון. פב. וכ"ה בשם רבינו שמשון בתוס' כנ"ל בהערה. פג. שלעיל סי' ג אות א ד"ה ומדרך אחרת רצה רבינו שמשון להביא ראייה שהלכה כרב יוסף מהא דהלכתא כרב אסי בחריות. וקאמר ליה רבינו דאין משם ראייה כמאן הלכתא. פד. אולי ר"ל דחריות שאני כמו שרמז רבינו שמשון לעיל סי' ג אות א: ואע"פ שיש לדחות ולומר יש חילוק בין חריות לאבן וכו'. פה. רש"י

ותיהוי כלכלה בסיס לדבר האיסור. ש"מ דמניח הוי בסיס, דלרב יוסף נמי נהי דכיסוי לא הוי שאין כאן צורך כיסוי מכל מקום בסיס לא אשכחן לרב יוסף דאית ליה דליפרוך תלמודא הכי^ק. ושלום אדוני נצח.

ב. אשר אמר אדוני^ק כי בן בת רבנו חגר כלי קרב לעומתו, חס ושלום אין משיבין הארי אלא בפניו. אך קובלני על חתנך^ק ר' אליעזר שעלה ובלבל כל העולם וצירף דברי רבינו זקני ודברי רבינו אחי ודברי הרב ר' יוסף ורבינו חננאל ומה שפלפלת. ואין על מי להסמך ואין אנו יכולין לומר דבר בשם אומרו ולא לפלפל ולדקדק על דברי שום גאון, כי אם ידעתי שפי' זה רבנו, חס ושלום שתעלה על דעתי לדבר^ק על מלאך יוצרנו. אך אמרתי אחד מן המפלפלים היה, ואף גם זאת יש לי להשיב, ובדברי עמו אגידנו.

ועל דברי רבנו נסים^ק יודע אני ראיותיו ונכוחות הן, אך מוקשה בהן אני.

ומה שאמר אדוני לא כל הפרשות שוות, הא בהדיא תנן תרומות ומעשרות^ק ובגמ'^ק תרומת מעשר ואגמ' פריך ואמתני' לא פריך^ק. ועל לשון חברים שאמר אדוני אינה

דאמרה^צ השתא בהדי ששה קים לן כר' שמעון. ולא^צ תיקשי ליה, דהתם גבי מוכני אם היו עליה המעות בין השמשות קתני^צ כגון בשכח, דמוקמי^פ לסתמא דאבן שעל פי החבית דהכא, אבל במניח, כיון שעשאו בסיס, הוי כגוף האיסור ושווייה ככוס קערה ועששית שמוקצין אפילו ככ'^ק לר' שמעון דאין אדם צופה ומצפה אימתי תפול האבן והמעות. ודרב אדרב נמי לא תיקשי דאסר מיטה שהיו עליה מעות בין השמשות אפילו נוטלן, והכא שרי באבן על פי חבית, דהכא (לא)^ב מוקי לה בשכח וההיא דמיטה איירי רב במניח ולא בא אלא למעוטי יחדה כדמוכח התם.

וא"ת אמאי איצטריך רב לשנויי ההיא דמוכני כר' שמעון, לוקי בשכח וכו' יהודה, דהא רב נמי אית ליה האי סברא^ק. י"ל ניחא ליה לאוקומה במניח וכו' שמעון דאורחא דמילתא היא דמוכני נותנין עליה מעות וסבירא ליה כרב יוסף אליבא דר' שמעון דמניח לא הוי בסיס.

ועוד^ק דסתם תלמודא מוכיח דהלכה כרבה. דקפריך בנוטל אדם בנו (קמב ע"א)

פליגי, ותרוויהו ס"ל דהיכא דנעשה בסיס אפילו ניעור אסור ופליגי רק אם האבן עצמו הותר. ולדברי רבינו יש לעיין איך נפרש מה שאמר רב יוסף שם ומותבינן אשמעתין אם לאו [שהאבן שבקירוייה אינה מהודקת] אין ממלאין בה ולא היא התם כיון דלא הדקה בטולי בטלה. ופירש"י בטלה מתורת כלי. ומה לי שאין האבן כלי, הא הקירוייה עצמה כלי ומשום בסיס ליכא לדברי רבינו דלית ליה בסיס לרב יוסף. קו. לעיל סי' ג אות ב. ועי"ש שלא נתברר במאי עסקינן. קז. בכי"מ: א"עזר חביבי. קח. בכי"מ נוסף: כזאת. קט. דתרו"מ ניטלת שלא מן המוקף. לעיל סי' ג ריש אות ב. קי. וא"א להעמיד המשנה בתרומת מעשר כמו שהעמידה רבינו שמשון לעיל סי' ג אות ב עיש בהע'. קיא. ר"ל בברייתא שהובאה בגמ' בגיטין ל ע"ב ישראל שאמר לבן לוי וכו'. [בכ"י בטעות 'בתרומה מעשר']. קיב. הגמ' הקשתה וכי נחשדו וכו' על הברייתא דמיירי בתרומת מעשר, ואילו על המשנה דד"ל ע"א מפריש עליהן וכו', שלא מפורש בה תרומת מעשר, לא הקשתה. ולדבריהן הו"ל לגמ' להקשות על המשנה שמפרש בה תרומה ומעשרות ולא על הברייתא דמיירי בתרומת מעשר. אלא ש"מ דגם בתרומת מעשר

הרי מיירי לענין ניעור במקומו. צז. צ"ל ור' יוחנן דאמרה רבה משמיה קים ליה כר' שמעון. [וקרוב לזה בכי"מ: ורב דהכא דאמרה רבה משמיה קים ליה כר' שמעון]. וכונת רבינו ברורה: הרי רבה דאמר במניח אבן נעשה בסיס, אמרה משמיה דר' יוחנן, ובדף מד ע"ב אמרין דלר' שמעון אין המטה נאסרת משום בסיס, וקשה שהרי ר' יוחנן קים ליה כר' שמעון [כדאמ' בדקנ' ע"ב ואף ר' יוחנן אמר הלכה כר"ש] והיכי אמר במניח אבן דהוי בסיס. צח. קרי לא. צט. דקתני. ק. בדמוקי (כי"מ). קא. צ"ל כבו. קב. ט"ס וליתא בכי"מ. ואולי צ"ל הלא. קג. הקושיא בתוס' ד"ה אין בשם רשב"א. קד. חוזר רבינו לתחילת דבריו שאמר לעיל ועל רבה ורב יוסף קיימא לן כרבה וכו'. ובכי"מ כתוב כאן: ושוב מפרש התלמוד היתה בין החביות. והדר מפרש רב חייא בר אשי משמיה דרב גבי מעות שעל הכר [נראה שעד כאן שייך לעיל לד"ה ואל ישיאך, עי"ש בהערה צ. ונשתרכבו הדברים שלא במקומם. ונשמט כאן ועוד דסתם תלמודא וכו'] כרבה דקפריך וכו'. קה. ולפי"ז נחלקו רבה ורב יוסף בשתים: נחלקו אם יש דין בסיס ונחלקו אם האבן נהפכת לכיסוי בהנחה בעלמא. ושתי המחלוקות אינן תלויות זב"ז. ולא כן הבין רע"א בדו"ח בסוגיין, שכתב דבדינא דבסיס לא

עקירה בשבת

דבלא צירוף הוה מצי למיבעי¹ ובלמטה מג' כלבוד דמי².

ומה שאמר רבנו וגם אתה דחזק³ בדבר, דבשעת עקירה לאו חשיבות'א היא, ואומר רבנו משום דזר לוקה⁴. ואת אמרת משום עבודת תרומה⁵. דאי לאו הכי קשיא לן בו אעקירה אמאי מחייב דהא הוי כהוציא חצי גרוגרות ותפחה דכולי עלמא [מודו ד]פטור⁶. זו אינה קשיא דהתם בעקירתו לא היה ראוי להנחת⁷ לכשיעור⁸, אבל דבר פשוט ותלמוד ערוך בידי שכל מקום שעקירה לדעת הנחה היא, אם ההנחה חשובה, עקירה שלצורכה חשובה היא⁹. כגון גבי יוצא דלחם הפנים דקאמר תלמודא¹⁰ מדלענין יוצא בכזית וכו', אף על גב דבשעת עקירה ליכא שיעורא, כיון דהנחה יש שיעור לחייב, עקירה בתרא¹¹ גרירא. ודחי תלמודא הכי השתא וכו'¹².

אלא מפני שהיא ראויה לאכילת כהנים כלומר מחויבת הכתוב ושמרתם את משמרת תרומתי. והרשב"א ידיה קאמר: י"ל עקירה צורך הנחה היא וכיון דבשעת הנחתו יהא חשוב אף עכשיו חשבינן ליה כדבר חשוב דהא לצורך אותה הנחה עקירה. ג. הוא כפה"נ רשב"ם ופירושו הובא להלן. (ועמד ע"ז רש"ר). ג. הג' ראז"מ הגיה ראוי. ד. וכן הקשה הרמב"ן על סברת רשב"ם. כמש"כ בהקדמה. ה. עי' לעיל בהקדמה שפירוש רשב"ם הובא בתוספות. ו. ר"ל למיבעי אם חשיבות דתרומה מהניא לענין שבת. ועל קושיא זו השיב רשב"ם עצמו. עי' ברמב"ן ובריטב"א שם. ז. ר"ל דאם א"צ לצירוף, למה בעי 'זרק' ה"ה מכניס. וכמש"כ תוס' ד"ה כגון וחי' הרשב"א דרך משום צירוף נקט זרק. ח. נדצ"ל החזקת. ט. כמש"כ הרמב"ן בשמו וכו"ל בהקדמה. י. נראה שהכונה למה שפירש הרשב"א בד' רשב"ם כנ"ל בהקדמה. ונקט רבינו לשון עבודה עפ"י פסחים עב ע"ב: שאני תרומה דאיכרי [אכילתה, רש"י] עבודה. יא. דרך בהוציא חצי גרוגרת לזריעה ותפחה וכו' מיבעיא ליה לרבא שם. [ההגהה עפ"י הנוסח שנכפל והובא להלן בהערה כב]. יב. בנוסח שנכפל הנ"ל: בהנחתו. יג. ז"ל הר"ב תוצאות חיים סי' יח אות י [בהסבר שי' הרשב"א שהעתקנו בסוף ההקדמה] 'דלא היה עומד לזה ואין דעתו לזה וההוצאה אינה סיבת התפיחה'. יד. לכאור' היינו שפירש הרשב"א הנ"ל בסוף ההקדמה. ועי' בחי' הרמב"ן ובהע' 15 של הר"מ הרש"ר. טו. בסוגיין. טז. צ"ל בתרה. יז. התם מדאפקיה חוץ לחומת וכו'. משמע דאל"ה הוה קיימא הסברא מדלענין יוצא בכזית

ראיה, דהא גבי מעשר בשמעתתא תנינא דחולין (ו ע"א) פריך וכי נחשדו חברים, אף על גב דההוא מן התורה ק"י. ושלוש תורת אדני וביתו נצח.

ואשר עלה בדעת אדני כי מעל השליח, לבבו לא כן ידמה, כי אני הפסקתיו למען כי היה מסורת בידי כמו שפי' ולא חשתי ולא התמהמהתי עד כלותו הדבר לשלום. ושלוש לאדוני ולביתו.

ה

תשובות רבינו יעקב לר' אליעזר.

א. אשר¹ הקשית לשאול על פי' רבינו², יפה הקשית וכמה תשובות אחרות יש. שהרי מטעם תרומה אינה הוא³ להחמיר ולמעט בשיעורו. וכן גבי יוצא דשתי הלחם⁴. וכל מה שפירשו התוספות⁵ לא יפה כיונו שמועתם,

מדרבנן מיהא בעינן מן המוקף. ומה שלא הקשתה הגמ' על המשנה, צ"ל כתוס' שם ד"ה המניח דבערבי שבתות ויו"ט מיירי. כ"פ ראז"מ הביאו הרש"ר. וצ"ל שלענין מעשר לאביך בידי וכו', דפריך וכי נחשדו, ר"ל ולערבי שבתות ויו"ט לא חיישינן. וע"ע לרבינו להלן סי' מד אות ד וסי' מו אות א ובחלק החי' סי' קיא וסי' תקפג. קיא. וצ"ב דהא בעלה של ירק מיירי התם וחייבו מדרבנן. ועי' בס' דרך אמונה פ"ב מהל' תרומות סק"א ובציון ההלכה שם שד' הראב"ד דהא דקיי"ל דמדאורייתא חייבים רק דגן תו"י, היינו בתרומה אבל בשאר המעשרות אפילו ירק חייב. אבל דוחק לומר שיסבור רבינו כן. ועוד קשה מי לא סגי בכדי לדחות דבריו של רבינו שמשון לומר 'אע"ג דההוא מדינא', [שהרי גם אם חייב רק מדרבנן כבר נדחו דבריו ולמאי צריך להוסיף מדאורייתא]. א. הקדמה. בכדי לעמוד על הדברים ראוי להביא את סוגיית הגמרא שבת צא ע"א והראשונים שעליה: בעא מיניה רבא מר"נ זרק כזית תרומה לבית טמא מהו וכו' לעולם לענין שבת וכגון דאיכא פחות מכביצה אוכלין והאי משלימו לביצה מאי מדמצטרף לענין טומאה מיחייב נמי לענין שבת וכו'. וכתב עלה הרמב"ן בחידושו: בתוספות מקשים בשלמא הנחה איכא שיעורא מדמצטרף לענין טומאה אלא אעקירה הא ליכא שיעורא וכו'. והם אמרו בשם ה"ר שמואל [רשב"ם] ז"ל דאשעת עקירה ודאי חייב כיון שהוא אוכל לענין זר שהזר האוכלה לוקה עליו בכזית. והקשה עליו הרמב"ן: ואיני יודע מה הוא וכו' אף החולין ראויין לאכילת כל אדם. ותירץ הרשב"א בחי': ונ"ל שעיקר טעם רבינו שמואל ז"ל אינו